

Jaakko Husa

Oikeus ja globalisaatio

Lakimies
1/2019
s. 72–79

Professuurini alaksi on määritelty ”oikeus ja globalisaatio”. Lavea, ehkä jopa maailmoja syyleilevä alanmäärittely on paitsi innostava ja kaltaistani tutkijaa motivoiva, niin myös luotaantyyöntävä. Yhtä aikaa kannustin ja haaste.

On tärkeää huomata, ettei kyse ole vain globalisaation määrittelyn vaikeudesta. Oikeus on vaikeasti määritettävä asia ja globalisaatio vielä vaikeammin määritettävä.

Mitä oikeus on, on kammottava ja kiehtova oikeusteoreettinen kysymys. Kammottava se on siksi, että vaikka tiedämme mitä se arkitoiminnassamme on, niin emme pysty esittämään kaikissa oloissa ja kaikissa tilanteissa pätevää määritelmää. Kiehtova se on siksi, että kaikki oikeustieteilijät joutuvat siihen vastaamaan omilla tavoillaan. Useimpien vastaus on vaivihkainen. Se omaksutaan annettuna, sellaisena kuin kunkin oikeudenalan traditio sen välittää.¹

Oikeusfilosofoja ja oikeusteoreetikoita lukuun ottamatta me välttelimme mielellämme tuota kysymystä, onhan se kammottavuutensa ja kiehtovuutensa vuoksi myös harmillinen ongelma: pitäisihän meidän kyetä se selkeästi määrittelemään, kun se nyt ilmiselvästi on sosiaalisena faktana olemassa. Ongelma liittyy tapaamme ajatella oikeudesta.

Oikeuden määrittelemisen on kuitenkin hankalasti ohitettava pulma, kun puhumme oikeuden globalisoitumisesta tai jopa globaalista oikeudesta. En ehkä sorru tavattomaan hybrikseen, jos väitän että oikeuden globalisoituminen on tekijä, joka tekee oikeusteoreettisesta määrittelyongelmasta entistä kiperämmän ja nolon.

Globalisaation määrittely on niin ikään kova pähkinä purtavaksi.² Tyydyn toteamaan, että se on maailmanlaajuista verkottumista, jossa on ristiriitaisia piirteitä aina kansallisvaltioiden rajat ylittävästä *liberalisaatiosta* maailman rikiksiin ja köyhiin jakavaan *polarisaatioon*. Globalisaatio haastaa perinteisen oikeudellisen ajattelumallin, koska valtion suvereniteetti ja maantieteellisesti rajattu lainsäädäntö ja tuomiovalta eivät hallitse ylikansallisia ilmiöitä, kuten

* Jaakko Husa, HTT, professori, Helsingin yliopisto. Uuden professorin (oikeus ja globalisaatio) tervetuliaisluento 5.12.2018 Helsingin yliopistolla. Tekstistä on poistettu yleisöön kohdistetut puhuttelumuodot ja lisätty informatiivisuuden vuoksi sekä tekstissä esitettyä avaamaan alaviitteet.

1. Oikeuden ontologiasta ks. Aulis Aarnio, *Essays on the Doctrinal Study of Law*. Springer 2011, s. 45–52.

2. Ks. Jonathan Michie, *Advanced Introduction to Globalisation*. Edward Elgar 2017.

esimerkiksi internet osoittaa: data ja informaatio liikkuvat enimmäkseen piittaamatta valtioiden rajoista.

Oikeuden maailma on yleensä pyritty järjestämään oikeustieteilijöiden toimesta sellaiseksi, että sitä kuvaavat tyyppiirteet. Sellaisia luonnehdintoja kuten systemaattisuus, loogisuus ja ennakoitavuus, on kuulunut yleensä manner-eurooppalaiseen oikeustraditioon nojaavilta tutkijoilta. Sen sijaan anglosaksista maailmaa edelleen hallitsevaan common law'n perinteeseen systemaattisuus ja loogisuus eivät ole perinteisesti kuuluneet, vaikka ennakoitavuutta arvostetaan sielläkin. Oma pohjoismaiseen oikeuteen kuuluva traditiomme on paljon lähempänä manner-Eurooppaa kuin common law'ta.³

Manner-eurooppalaisen oikeusajattelun perinne korostaa käsitteellistä ja systemaattista ajattelua. Oikeus nähdään systemaattisesti rakennettuna sosiaalisena konstruktiona. Mutta, mitä tuo systemaattisuus oikein tarkoittaa?

Systematiikka on oikeuslähteiden muodostaman kokonaisuuden järjestelmällinen esitys. Se osoittaa oikeuden sisäiset yhteydet sekä erilaisten normistojen riippuvuussuhteet. Näkyvin osa manner-eurooppalaisesta systemaattisesta ajattelusta ovat eri oikeudenalat. Manner-eurooppalaisessa oikeustraditiossa oikeusjärjestelmä jaetaan oikeudenaloihin siten, että erotetaan lähtökohdaisesti yksityisoikeus ja julkisoikeus. Common law -maissa tällainen jaottelu on paljon ohuempi, eikä sitä pidetä niin tähdellisenä.⁴ Manner-Euroopan oikeusajattelu on jäykempää, minkä vuoksi globalisaatio on sille hankalampaa kuin common law'lle. Ei liene sattumaa, että common law -juristeilla on vahva asema globalisoituvissa oikeusyhteisöissä myös anglosaksisen maailman ulkopuolella.

Mutta. Jaottelu yksityisoikeuteen ja julkisoikeuteen on toki vain osa systematiikasta ja erottelemme monia erilaisia voimassa olevan oikeuden normistokokonaisuuksia. Tällaisia ovat vaikkapa rikosoikeus, perheoikeus, kauppaoikeus ja hallinto-oikeus. Näitä eri oikeudenaloja hallitsemme lainopiksi kutsutun tutkimusalan luoman systematiikan ja niin kutsuttujen yleisten oppien avulla. Nimenomaan lainopin tutkimuksen systematisointityön tuloksena jaamme oikeuden eri "laatikoihin".⁵ Ne jotka ovat seuranneet oikeustieteellistä alaa tietävät, että on olemassa vaatimuksia yhä uusista oikeustieteen oppituoleista; akateemisten juristien innolle lisätä yhä uusia laatikoita oikeusjärjestykseen ei tunnu olevan loppua. Siinä missä laatikko on esineiden säilö, niin oikeudenala on tietynlaisten normien säilö.

3. Ks. Jaakko Husa – Kimmo Nuotio – Heikki Pihlajamäki, *Nordic Law - Between Tradition and Dynamism*, s. 1–39 teoksessa Jaakko Husa – Kimmo Nuotio – Heikki Pihlajamäki (eds.), *Nordic Law – Between Tradition and Dynamism*. Intersentia 2007.

4. Ks. Thomas Lundmark, *Charting the Divide between Common and Civil Law*. Oxford University Press 2012.

5. Ajatus läpäisee erityisen tehokkaasti saksalaisen oikeusajattelun. Ks. esim. Jan C. Schuhr, *Rechtsdogmatik als Wissenschaft: Rechtliche Theorien und Modelle*. Duncker & Humblot 2006.

Edellä mainitut oikeudenalalaatikat ovat perusluonteeltaan kansallista oikeutta. Ne pitävät sisällään oikeudellisia käsitteitä, joiden avulla tutkimuksen kohteena olevia oikeudellisia ilmiöitä hahmotetaan. Oikeudenaloilla on myös niille tyypillisiä oikeusperiaatteita, joiden katsotaan ilmentävän oikeudenalan keskeisiä tavoitteita ja ydinarvoja. Esimerkiksi sopimusoikeudessa vallitsee sopimusvapauden periaate, jonka mukaan oikeussubjekteilla on oikeus tehdä oikeudellisesti merkittäviä sopimuksia, joiden sisältö nauttii suojaa ulkopuolisten puuttumiselta.⁶ Lisäksi eri oikeudenalojen piirissä on kehitetty oikeudellisia teorioita, jotka ovat oikeudenalojen tyypillisten pulmien yleistettyjä ratkaisumalleja sekä niiden perusteluja.

Valtioiden rajat ylittävät oikeudelliset asiat yllä kuvattu systematiikka järjestää kansainväliseen laatikkoon.

Kansainvälinen oikeus on niin ikään oikeudenala. Se koskee kansainvälisen oikeuden subjekteja ja niiden toimintaa sekä keskinäisiä suhteita. Subjekteja ovat tyypillisesti valtiot ja kansainväliset järjestöt, kuten esimerkiksi Yhdistyneet kansakunnat, Maailman kauppajärjestö WTO ja Euroopan Neuvosto. Kansainväliseen oikeuteen kuuluu sellaisia alueita kuten ihmisoikeudet, humanitäärinen oikeus, kansainvälinen rikosoikeus ja sodan oikeussäännöt.⁷

Edellä kuvaamani tapa hahmottaa oikeutta systemaattisesti oikeudenaloitain on teoreettisesti vahva. Sen pulmana on, ettei se vastaa kovinkaan hyvin oikeudellista todellisuutta. Keskeinen esimerkki on eurooppaoikeus, joka koostuu Euroopan unionin oikeudesta ja toisaalta Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmästä. Tämän oikeudenalan ydintä ovat unionin oikeusjärjestyksen rakenne, lähteet ja periaatteet, jotka määrittävät unionin oikeuden suhdetta jäsenvaltioiden järjestelmiin ja kansainväliseen oikeuteen, mutta mukaan kuuluvat myös eurooppalaiset ihmisoikeudet ja niiden valvontajärjestelmä.

Eurooppaoikeus ei ole globaalia oikeutta, mutta se liittyy globalisaatioon. Sen synty ja kehitys ovat sidoksissa globaaliin kehitykseen. Eräässä mielessä koko unionin olemassaoloa voi pitää reaktionä globaaleihin haasteisiin. Joka tapauksessa on selvää, ettemme voi hahmottaa eurooppaoikeutta perinteisen systematiikan avulla: se ei jakaudu yksityisoikeuteen ja julkisoikeuteen, eikä se myöskään jäsenny kansallinen-kansainvälinen oikeus systematiikan avulla. Erityisesti unionin oikeutta kuvataan usein latinankielisellä ilmaisulla *sui generis* eli ”omaa lajiaan”, koska sen tavoitteet, periaatteet ja tulkintametodit poikkeavat kansallisista järjestelmistä ja perinteisestä kansainvälisestä oikeudesta.⁸

6. Ks. Ari Saarnilehto – Vesa Annola, Sopimusoikeuden perusteet. 8. painos. Alma Talent 2018, s. 16–19.

7. Tarkoitin tässä nimenomaan julkista kansainvälistä oikeutta. Ks. alan määrittelystä esim. Beth Simmons, *International Law*, s. 352–378 teoksessa Walter Carlsnaes – Thomas Risse – Beth A. Simmons (eds.), *Handbook of International Relations*. Sage 2012.

8. EU oikeuden määrittelystä, ks. Juha Raitio, *Euroopan unionin oikeus*. Talentum 2016, s. 197–206.

Euroopan integraatio on osa kehitystä, jossa kansainväliset talousjärjestöt, kuten Maailman kauppajärjestö WTO ja unioni itse, ovat saaneet hoitaakseen sääntelytehtäviä ja markkinoiden vapauttamista, jolloin kansallisvaltioiden toimintavapaa tila on vastaavasti kaventunut.

Globalisoituva oikeus on eurooppaoikeuttakin suurempi haaste systematisoivalle lainopilliselle ajatteluperinteelle. Se ei tunnu sopivan mihinkään laatikkoon, vaikka osia siitä voidaan laittaa moniin muihin oikeudenalalaatikoihin alkaen kansainvälisestä oikeudesta. Otan esiin kaksi esimerkkiä, jotka ilmentävät näitä perustavanlaatuisia haasteita.

Ensimmäinen haaste liittyy siihen, mitä ylipäänsä tarkoitamme, kun puhumme oikeudesta ja globalisaatiosta. Tässä palaamme alussa mainittuun kam-mottavaan ja kiehtovaan oikeusteoreettiseen kysymykseen, mitä on (globalisoituva) oikeus. Toinen haaste liittyy siihen, miten oikeudellisesti merkitykselliset normistot syntyvät eli mikä on niiden oikeudellinen luonne verrattaessa niitä perinteisiin oikeudellisiin normistoihin.

Puhuttaessa oikeudesta ja globalisaatiosta on tarpeen hahmottaa oma tarkastelunäkökulma. Oman tutkimustyöni pohjalta näen, että on tärkeää erottaa globaali oikeus ja globalisoituva oikeus. Ero voi vaikuttaa turhantarkkuudelta, ehkä jopa pahamaineiselta juristerialta mutta näin ei ole. Oikeustieteilijöitä moititaan usein saivartelusta, mutta globaalin oikeuden erottaminen globalisoituvasta oikeudesta ei ole rikkiviisasta pedanteriaa, vaan tärkeä idea.

Globaali oikeus voidaan mieltää oikeudenalana, johon kuuluvat normisistä löltään tietyntyyppiset normistot. Esimerkkejä tällaisista voivat olla vaikkapa kansainväliset ilmastopimukset ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Oleellista on, että globaali oikeus noudattelee manner-eurooppalaisen oikeustradition pitkää perinnettä jäsentää temaattisesti saman sisältöiset normistot oikeudenalaksi, jolla on omat käsitteensä, periaatteensa, ja teoriansa ihan kuten muillakin oikeudenaloiksi miellettyillä normistoilla. Näin hahmottaen globalisoituva oikeus olisi globaaliksi oikeudeksi kutsuttu oikeudenala; pohjimmiltaan yksi laatikko lisää oikeudenalasytematiikkaan lisättäväksi.

Mielestäni on tärkeää hahmottaa globalisoituva oikeus *toisin* eli muuna kuin uutena oikeudenalana.

Globalisoituva oikeus ei ole oikeudenala, vaan temaattisesti hajanainen tutkimuskenttä. Sillä ole vakiintunutta saatikka yksiselitteistä määritelmää. Siitä mitä globalisoituva oikeus on ja, miten sen piiriin kuuluvaa oikeudellista todellisuutta tulisi tulkita ja jäsentää, käydään jatkuvaa kansainvälistä oikeustieteellistä keskustelua.⁹ Oikeuden globalisoitumiseen erikoistuvan professuurin perustami-

9. Tosin keskustelussa on kovin monenlaisia käsityksiä, myös sellaisia joiden mukaan globalisaatio olisi jokseenkin hyödytön tapa käsitteellistää keskustelua oikeudesta, ks. Frédéric Rouvière, La globalisation du droit: une idée théoriquement inutile, s. 113–128 teoksessa La science du droit dans la globalisation. Bruylant 2012.

nen on osoitus siitä, että Helsingin yliopisto ja sen oikeustieteellinen tiedekunta haluavat olla mukana tuossa keskustelussa. Tulkitsen tämän professuurin ydinulottuvuudeksi sen, ettemme jää tuon tärkeän ja uusia uria aukovan keskustelun ulkopuolelle, vaan osallistumme siihen aktiivisesti sekä tiedekuntana että tämän professuurin avulla.

Käytännössä globalisaatio näkyy ylikansallisten asianajotoimistojen syntynä, globaalien Law School'ien ilmaantumisena, kansainvälisten tuomioistuinten ja tribunaalien lisääntymisenä. Ylipäänsä kyse on kansallisvaltioiden auktoriteetin ulkopuolisten instituutioiden ja menettelyjen lukumäärän kasvusta. Kaikkeaa tätä ei voi mieltää *vain* yhtenä uutena oikeudenalana. Kyse on prosesseista, joiden muodostama kokonaisuus ei ole oikeudenala tai tietty metodi tarkastella oikeutta, vaan temaattinen ja dynaaminen kenttä.¹⁰

Tässä kohtaa on tärkeää toistaa keskeinen huomio: tuollainen temaattinen tutkimuskenttä *ei mahdu* perinteiseen oikeudenalajaotteluun. Kyse ei ole niinkään siitä, että globalisoituva oikeus olisi vapaa oikeudellisen ajattelun traditiosta. Se ei tietenkään ole sitä. Kyse on mieluummin tutkimuksellisesta haasteesta. Voiko vakiintuneeseen kansallinen-kansainvälinen-eurooppalainen hahmotustapaan lisätä vielä yhden ulottuvuuden, jota voimme kuvata – paremman termin puuttuessa – muodikkaalla sanalla transnationaalinen.

Transnationaalisuus viittaa kansallisvaltioiden rajat ylittäviin prosesseihin ja suhteisiin, joissa ydintoimijat eivät ole valtioita. Tämä eroaa kansainvälisyydestä siinä, ettei kyse ole valtioiden tai kansainvälisten järjestöjen toiminnasta ja suhteista.¹¹ Globaalisuus pitää sisällään transnationaalisuuden siinä mielessä, että globaali viittaa yleismaailmalliseen, maailmanlaajuiseen.

Transnationaalisten normistojen piiriin eivät kuulu vain valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen puitteissa syntyneet normistot, vaan myös ylikansallisten kaupallisten toimijoiden oman toiminnan myötä syntyvät normistot, joiden yhteydessä puhumme uudesta *lex mercatoriasta*.¹² Tässä kohtaa tulemme toiseen globalisoituvan oikeuden haasteeseen. Mistä tässä uudessa niin kutsutussa kauppiaiden oikeudessa eli *lex mercatoriassa* on kyse?

Koetan selittää lyhyesti.

Transnationaalisilla markkinoilla toimivien yritysten keskenään sopimat menettelytavat riidanratkaisussa tai sopimuskäytännöissä vakiintuvat, kun niitä riittävän kauan ja riittävän yleisesti noudatetaan. Sovittelu yksityisoikeudellisissa kaupallisissa riidoissa tapahtuu tuomioistuinten ulkopuolella, mutta synnyttää oikeudellisia periaatteita ja standardeja. Vakiintuessaan ne tulevat luoneeksi

10. Ks. keskustelusta esim. globaalin hallinto-oikeuden näkökulmasta Christoph Möllers, Ten years of global administrative law. *International Journal of Constitutional Law* 2015, s. 469–472.

11. Ks. Roger Cotterrell, What Is Transnational Law? *Law & Social Inquiry* 2012, s. 500–524.

12. Ks. Jan H. Dalhuisen, Legal Orders and Their Manifestation: The Operation of the International Commercial and Financial Legal Order and Its *Lex Mercatoria*. *Berkeley Journal of International Law* 2006, s. 129–191.

omanlaisensa oikeudellisen normiston, joka on luonteeltaan eräällä tapaa ohjaillemattomasti tai spontaanisti syntyvä oikeusjärjestys. Se ei muistuta sellaista normistoa, jota manner-eurooppalainen oikeustraditio on tottunut pitämään ”oikeana oikeutena”, koska se ei ole lainsäädännöllisen suunnittelun ja parlamentaarisen lainsäädäntöprosessin lopputuote – toisin kuin kansalliset oikeusjärjestykset. Ja kuitenkin markkinatoimijat antavat niille oikeudellista merkitystä eli ne ovat funktionaalisesti samanlaista oikeutta kuin perinteisten toimijoiden tuottamat normistot. Samanlaisia tosiasiallisia vaikutuksia on myös erilaisilla kansainvälisillä standardeilla, joita ei ole perinteisesti mielletty oikeuslähteeksi niitäkään.

Entäpä oikeuden ja globalisaation tutkimus ja opetus? Mitä niiden kanssa pitäisi tehdä, jos *emme* vain lisää yhtä oikeudenalalaatikkoo joukon jatkoksi?

Oikeuden globalisoitumisen tutkimuksessa pitää tarkastella perinteisten ja uusien oikeusjärjestysten välisiä suhteita *monesta* eri näkökulmasta.¹³ On tarpeen pohtia oikeushistoriallisia, oikeusteoreettisia, juridisia ja oikeustieteen koulutukseen liittyviä haasteita. Ennen kaikkea on tarpeen osallistua siihen kansainväliseen oikeustieteelliseen keskusteluun, jossa hahmotetaan globalisoituvaa oikeutta. Tämä tehtävä on tärkeältä osaltaan myös kriittinen.

Vaikka pitäisimme lopullisena tavoitteena kosmopoliittista oikeusjärjestystä, niin erilaisten valtioiden, kansainvälisten järjestöjen ja instituutioiden, ylikansallisten ei-valtiollisten toimijoiden, paikallisten oikeuskulttuurien ja oikeuskielten tuottamaa oikeudellisen pluralismin haastetta ei tule aliarvioida.¹⁴ Emme niin ikään voi sulkea silmiämme globalisaation tuottamilta haitoilta taikka piirteiltä, joita jotkut kuvaavat uskolonialismiksi.¹⁵ Globalisoituva talous ja leviävä liberalismi tuottavat myös häviäjiä. Juridinen McDonaldisaatio uhkaa erityisesti alkuperäiskansojen oikeustraditioita. Balkanisaatio puolestaan tuottaa keskenään riitaisia kulttuuripiirejä.

Maailma jossa Yhdysvallat vetäytyy monenkeskisestä yhteistyöstä kahdenkeskisiin suvereniteettia korostaviin järjestelyihin, Iso-Britannia on eroamassa Euroopan unionista ja auktoritatiivinen hallitsemistapa nostaa jälleen rumaa päätään, ei ole mahdollista jättää globaalia näkökulmaa syrjään. Tämä ei tarkoita kosmopoliittisen oikeuden perään haikailua, vaan pikemminkin konkreettisten globaalien ongelmien huomioimista. Oikeus ei ole kaikkivoipa parannuskeino globaaleihin ongelmiin, mutta kuten myönteiset kokemukset esimerkiksi Ark-

13. Tämä näkemykseni on kirjoitettu laajemmin auki teoksessa Jaakko Husa, *Advanced Introduction to Law and Globalisation*. Edward Elgar 2018. Itse asiassa koko teksti perustuu enemmän tai vähemmän tuossa teoksessa esitettyyn.

14. Ks. Paul Schiff Berman, *Global Legal Pluralism: A Jurisprudence of Law beyond Borders*. Cambridge University Press 2012.

15. Ks. keskustelusta Sally Engle Merry, *From Law and Colonialism to Law and Globalization*. *Law and Social Inquiry* 2003, s. 569–590.

tisen neuvoston toiminnasta osoittavat, niin myös erilaisella soft law'lla (julistuksia, toimintaohjelmia, ohjesääntöjä) voi olla merkitystä.¹⁶

Oikeuden avulla voidaan myös hillitä huonoa kehitystä ja pyrkiä suitsimaan vaikkapa ilmastomuutosta yhteisin toimin. Voimme loiventaa jyrkkää taloudellista epätasa-arvoisuutta ihmisoikeuksien avulla. Voimme parantaa työntekijöiden asemaa osana globaaleja tuotantoketjuja, luomalla työoloja parantavia ylikansallisia standardeja ja suosituksia sekä säätämällä perinteistä valtiollista lainsäädäntöä. Myös keskustelu oikeusvaltiosta vaikkapa Aasian ja lännen välillä vaatii irtautumaan ahtaista kansallisista kategorioista ja edellyttää globaalia näkökulmaa.¹⁷

Emme kuitenkaan voi odottaa, että liberalistinen oikeudellinen maailmankuvamme muutta mutkitta kelpaa mittatikuksi koko muulle maailmalle. Toisaalta emme voi vain hyysytellä sivustakatsojina, kun perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia loukataan, olipa loukkaaja sitten kuinka vaikutusvaltainen tai voimakas tahansa.

Pidimmepä tai emme globalisaatiosta, niin sen vaikutuksesta oikeuteen ja ennen kaikkea oikeudelliseen *ajatteluumme* on puhuttava.¹⁸ Perimmäinen haaste ei ole laatikoida globaaleja normistoja traditionaaliseen oikeudenalajaotteluun. Todellinen haaste on valmistaa tulevat juristisukupolvet kohtaamaan maailma, jossa keskenään ristiriitaiset, eri kieliset ja eri lähteistä peräisin olevat normistot ovat osa arkea. Globalisoituvan oikeuden prosessien ymmärtäminen vaatii asiasisältöjen lisäksi oikeudellisen argumentaation ja ongelmanratkaisun taitoja maailmassa, jossa oikeuslähteistä on runsauden pulaa ja jossa lähteet voivat olla monin eri tavoin ristiriitaisia.¹⁹

Oikeudellisia riippuvuussuhteita ja normien välisiä verkostoja ei voi loputtomiin hallita lainopillisella tulkinnalla ja systematisoinnilla. Tätä ei tule ymmärtää väärin, sillä oikeutta voi hallita varsin pitkälle myös perinteen voimalla. Kyse on siitä, mitä tarvitsemme vahvan ja elinkelpoisen perinteemme lisäksi. Juridiikan perinteen ohella tarvitsemme yhä enemmän *yleisoikeustieteellistä* osaamista ja argumentaatiotaitoja, joita oikeushistoria, oikeusteoria, oikeusvertailu ja oikeuslingvistiikka tarjoavat. Nämä alat eivät tarkastele globaaleja oikeusongelmia, mutta ne auttavat navigoimaan globalisoituvan oikeuden maailmassa.

Pitää myös muistaa globalisoituvan maailman häilyväinen luonne ja se, että siinä missä ajatukset oikeusvaltiosta tai konstitutionalismista voivat tulla globaaleiksi, niin myös ne haastavat populistiset anti-liberalistiset ajattelutavat

16. Ks. Michael Byers, *International Law and the Arctic*. Cambridge University Press 2013.

17. Ks. Jaakko Husa, *Developing Legal System, Legal Transplants, and Path Dependence: Reflections on the Rule of Law*. Chinese Journal of Comparative Law 2018, s. 129-150.

18. Ks. Neil Walker, *Intimations of Global Law*. Cambridge University Press 2015.

19. Ajatus oikeudellisen argumentaation keskeisyydestä ei ole suinkaan uusi suomalaisessa oikeustieteessä. Se on keskeinen kantava teema Aulis Aarnion oikeusteoreettisessa tuotannossa. Ks. esim. Aulis Aarnio, *The Rational as Reasonable: A Treatise on Legal Justification*. Springer 1986.

muuttuvat paikallisista maailmanlaajuisiksi.²⁰ Muutaman viime vuoden aikana olemme joutuneet huomaamaan, että monenkeskisiin juridisiin ratkaisuihin nojaava maailmanjärjestys, joka syntyi II -maailmansodan jälkeen, ei todellakaan tyydytä kaikkia. Näemme yrityksiä murtaa multilateraalisia ratkaisuja ja halua korostaa kansallista suvereniteettia.²¹

Oikeuden ja globalisaation tutkimuksessa ja opetuksessa on lopultakin kyse siitä, että näemme metsän puilta. Keskittyminen yksittäisiin puihin tai puulajeihin on tietenkin hyödyllistä ja voi tuottaa erinomaista uutta tietoa, mutta tahdon ajatella niin, että oikeuden globalisaatiossa on sittenkin kyse koko metsästä. Samalla tavoin kuin metsä on biotooppi eli elinympäristö, niin globalisaatio on oikeudellinen ympäristö, jossa majailee monenlaisia oikeudellisia olioita. On tärkeää, että ymmärrämme tuota uutta juridista ekosysteemiä toiminnallisena kokonaisuutena, emmekä *aina* takerru liiaksi yksittäisten oikeudellisten olioiden pikkutarkkaan analyysiin. Emme myöskään saa nähdä oikeutta pelkkänä teknisenä välineenä, joka kritiikittä rasvaa maailmantalouden rattaita vapaan kaupan nimissä.

Tähän loppuun esitän vielä erään tarkennuksen.

En vähättele tarkan juridisen analyysin merkitystä ja sen tärkeyttä oikeudelliselle ajattelullemme. Lainoppi säilyttää keskeisen roolinsa tulevaisuudessaakin; meillä on edelleen paljon oikeudenalalaatikoita. Myös kansainvälinen oikeus säilyttäneen tärkeän roolin tämän vuosisadan kansainvälisissä suhteissa, vaikka globaalin kumppanuuden suosio näyttää heikkenevän. Globalisoituva oikeus edellyttää silti jotain uutta: valtiokeskeisyyden murenemisen huomioimista oikeusajattelulle.²² Normatiivisesti merkittäviä säännöstöjä syntyy yhä enemmän toisistaan periaatteessa riippumattomien ja muodollisesti yhdenvertaisten valtioiden ja niiden muodostamien kansainvälisten järjestöjen ulkopuolella. Myös maailman oikeuden moninaisuutta edustavilla erilaisilla oikeustraditioilla on edelleen sanansa sanottavanaan, vaikka ne voivatkin tuntua meille vierailta.²³ Tästä ristiriitaisesta kokonaisuudesta oikeus ja globalisaatio professuurissa on kyse.

Laaja ja fragmentaarinen tutkimuskenttä on – todellakin – yhtä aikaa kammottava ja kiehtova, vai pitäisikö sanoa kammottavan kiehtova.

20. Ks. Jan-Werner Müller, Populism and Constitutionalism, s. 590–605 teoksessa Cristóbal Rovira Kaltwasser – Paul Taggart – Paulina Ochoa Espejo – Pierre Ostiguy (eds.), *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford University Press 2017.

21. Keskustelusta ks. G. John Ikenberry, The end of liberal international order? *International Affairs* 2018 s. 7–23.

22. Teemaan liittyvästä keskustelusta kansainvälisen oikeuden näkökulmasta ks. ”We do not need to always look to Westphalia – –” A Conversation with Martti Koskeniemi and Anne Orford. *Journal of the History of International Law* 2015, s. 1–14.

23. Oikeustraditioiden monimuotoisuutta puoltava argumentti on kehitetty pisimmälle teoksessa Patrik Glenn, *Legal Traditions of the World: Sustainable Diversity in Law*. 5th Ed. Oxford University Press 2014.